

ЗЛИЯТ ГЕНИЙ НА РУСЕ Е ОТВЪД ДУНАВА

тroat възможност най-силно града. Остава да очакваме, че резултатите от едно най-после квалифицирано изследване ще наложат твърда промяна.

Ако отново се вгледаме в статистиката на замърсяването, ще намерим и положителен факт – размерът на собствения „принос“ прогресивно намалява. Серия от програми за изнасяне и закриване на неекотични производства, за реструктуриране на градския транспорт дават засега практически резултати. Въвежда се газът за разпалването на котлите в ТЕЦ „Изток“. Досега те са разпалвани с мазут и са източник на серни емисии. Но не е пропусната възможността два от котлите и там да се прехвърлят на газ. Технически изпълнимо, отпуснати са целево един милион долара. Те трябва да се купят по пазарен курс. Няколкото милиона лева за тази обмяна ги няма.

Инженер Иван Черкезов, заместник-председател на общинския народен съвет, е доста категоричен за сроковете, в които замърсяващите русенски производства или ще изпълнят екологичните си програми, или ще спрат. Вече не работи лезията на завод „Г. Димитров“, окаяла се с годините практически в центъра на града. Химическият за-

ОБГАЗЯВАНЕ НА РУСЕ С ХЛОР

Година	Брой обгазявания	Концентрации над ПДК	
		хлор	минерални киселини
1982	26	до 3 пъти	до 15 пъти
1983	33	до 5 пъти	до 29 пъти
1984	56	до 9,2 пъти	до 42 пъти
1985	47	до 6 пъти	до 31 пъти
1986	63	до 6,24 пъти	до 28 пъти
1987	128	до 8,58 пъти	до 30 пъти
1988	59	до 5,6 пъти	до 30 пъти

По данни на ХЕИ – Русе

е достатъчно убедителен. Сигурен е и в друго – местните замърсители вече са в малки количества, големият проблем си остава заводът отвъд Дунава.

Вярно, в Гюргево е спряна инсталацията за хлор. Познатият с години хлор, както и хлорният йон са редки гости във въздуха на града. Но за сметка на нови агенти, които още не са идентифицирани, отатък работи инсталацията за вулканизиране – основна суровина за каучуковата промишленост, липсата на този продукт нанася щети по цяла верига производства в Румъния. Може би затова е така упорит спорът в специалната експертна комисия – нашите специалисти твърдят, че инсталациите са корозирали и трябва да се махнат, румънските – че с модернизацията им ще се постигнат добри екологични параметри. Засега нещата остават да се решат в договорената вече международна експертна комисия. А докато се вземе някакво решение?

Докато решението се чака, може да се случат неоправдани неща. Лабораторията на ХЕИ в Русе, занимавала се години наред с изследване на замърсяването, е в окаяно състояние. Липсва съвременна апаратура. Била е издействувана апаратура за газхроматографски анализ, но тя е останала в някогашния Комитет за опазване на околната среда, а атомноабсорбционният апарат – в БАН. Пробите, взимани в Русе, се изпращат в София за анализ. Но в ХЕИ не са научавали резултати от анализите. По принцип минималният срок за информация за типа на замърсяването е около 2 часа. И то

да се получи безвъзмездно. Д-р Галина Ганчева, главен лекар на онкологичния диспансер в Русе, търси към 200 000 долара за апаратура за повърхностна и дълбока телегаматерия. Това, с което разполага, е на 30 и кусур години и не може да се разчита на него. Лечението на много ракови заболявания се бави заради честите повреди на апаратурата, неефективно е. Папката с писма до съвети, министерства, комитети расте. По изложбите на специализирана лекарска вече не смее от срам да преговаря с представителите на фирмите. В крайна сметка МНЗ е правило проучване, диспансерът е бартер – една от двете фирми производителки се е съгласила да размени техниката за българско вино. А във „Винпром“ също си имат затруднения.

Заболяванията в града обаче растат. Ракът на млечните жлези при жените се увеличава с големи темпове. Проведеният скрининг (пълно изследване) сред 3500 деца в разстояние само на 40 дни показва отклонения от нормите при една пета от тях. И то в момента на прегледа. В контролната група от всичките 350 деца на с. Сливко поле отклоненията са близо три пъти по-малко.

По принцип лекарите не са склонни към категорични заключения. Данните от техните дневници подлагат на по-прецизен анализ, за да се изследва скокът в заболяемостта и връзката на замърсяването с трайните увреждания. И отново – липса на достатъчна информация. Но тя има обратен ефект. Абортите в града са с 889 повече от ражданията през първата половина на тази година. А и раждаемостта спада. Просто русенските жени не желаят да раждат пред страха от растящите уродства, увреждания и спонтанни аборти.

Всъщност това вече е името на болката. Тази, която преди години тласна същите жени на улицата в отчаян протест срещу мълчанието. Години бяха изминали от първите измержвания, направени още през 1981 г. Още толкова години трябваше да изминат, за да се ангажира държавните институции с някаква по-реална и даваща надежди политика. Русенци обаче не са склонни да живеят повече само с надежда. Политическите различия не изчезнаха, но една обща цел обедини всички. Ако Комитетът за спасение на Русе успее да запази коректния тон и работоспособността си, той бързо ще се превърне във фактор, с който трябва да се съобразява всеки. А опашките от коли пред блокари от „Гражданска доблест“ мост на Дунав показаха, че времето на крайните мерки съвсем не е отминало.

Ако погледнем внимателно таблиците с данни, ще разберем, че години наред Русе не е нищо повече от опитен химически полигон. Полигон с повече от 200 000 жители. Вероятно някъде в света някога нещо подобно се е случвало. Със сигурност обаче са минали десетилетия от последните подобни случаи, поне в развитите страни. Екологическата катастрофа в Русе става днес. И това е най-абсурдното и несприемливото.

КРАСИМИР ЦИГУЛАРОВ
ГАЛИНА АНТОНОВА

РЕГИСТРИРАНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ СРЕД НАСЕЛЕНИЕТО НА РУСЕ

година	население	брой случаи	заболявания на	на 1000 души
			дихателната	
			система	
1977	167365	177044	70589	1057,83
1978	169896	177151	69134	1042,70
1979	172113	165603	65622	962,17
1980	182593	207374	76512	1135,71
1981	184233	335767	132798	1822,51
1982	189700	331275	134326	1746,30
1983	190564	323992	147114	1700,20
1984	192769	297942	127811	1545,59
1985	195237	318007	141722	1628,82
1986	196154	318041	148366	1621,38
1987	196851	292424	129237	1485,50
1988	190746	273724	124186	1435,02

По данни на Окръжна болница – Русе

РАКОВИ ЗАБОЛЯВАНИЯ В РУСЕ

година	общо		на 100 000 души	
	НРБ	РУСЕ	НРБ	РУСЕ
1980	233	256	30	29
1981	256	257	30	35
1982	238	277	31	29
1983	238	259	32	28
1984	243	260	32	28
1985	233	255	31	38
1986	251	259	33	31
1987	254	281	32	29
1988	259	294	34	35
1989		298		36

По данни на Окръжна онкологичен диспансер – Русе

вод „П. Караминчев“ е с нови прецизирани съоръжения за част от производството си. Другата част не работи – няма суровина. Закрито е производството на Н-киселина в химическия завод „Г. Гевев“. Тролейбусният транспорт засега се изпълнява според предвиденото. Електрофилтрите на ТЕЦ „Изток“ са в състояние да улавят до 97 на сто от праха.

Заводът за изгаряне на твърди отпадъци в Русе обаче си е само пожелание – днес би струвал към 40 милиона долара. Няколко години поред градът е получавал само нискосернист мазут. Кризата за гориво е свалила забравата пред обикновения мазут. Битовият прах, лошото озеленяване поддържа праха във въздуха в сравнително високи и постоянни концентрации.

Иван Черкезов е сигурен и в друго: за да се реализират програмите за опазване на околната среда, е нужен закон, който да развърже ръцете на съветите. Според него публикуваният преди време проект е твърде несъвършен, подходът не

при разминаващи се методики и по-някога несъвпадащи данни на ХЕИ и РИОПС. А в Гюргево има не просто завод, а завод за хлорни продукти и резервоари с хлор. Ако те избухнат, в Русе няма да остане нищо живо. Хлорът е в основата на някои съвременни, а и по-стари бойни отровни вещества.

По време на едно от заседанията на Комитета за спасение на Русе чухме и парадоксално предложение – да се изгради система от водни разпръскватели, която да разтваря идващите газови облаци. Граници е утвоята, но пък показва стелента на обезверяване. По-разумно и съвсем нормално е изграждането на автоматизирана система за измерване. И Иван Черкезов си блъска главата над уравнението – 800 000 западногермански марки плюс 400 000 лева равно на автоматизирана система за измерване и ранно предупреждение. Засега посланикът на ФРГ е получил писмо с молба за безвъзмездно отпускане на апаратурата.

Само че не всичко все пак може

ОСРЕДНЕНИ СТОЙНОСТИ ЗА ОТДЕЛНИТЕ ЗАМЪРСИТЕЛИ В РУСЕ

ЗАМЪРСИТЕЛИ	VII петилетка		VIII петилетка		1986		1987		1988		1989	
	мг/м³ над/ПДК	мг/м³ над/ПДК	мг/м³ над/ПДК	мг/м³ над/ПДК	мг/м³ над/ПДК	мг/м³ над/ПДК	мг/м³ над/ПДК	мг/м³ над/ПДК	мг/м³ над/ПДК	мг/м³ над/ПДК	мг/м³ над/ПДК	мг/м³ над/ПДК
ПРАХ	2,81	18,7	0,45	3 п.	0,5	3,3	0,80	5,33	0,45	3 п.	0,17	1,13
СЕРНИ ОКСИДИ	0,29	—	0,019	—	0,036	—	0,038	—	0,063	1,27	0,044	—
ОЛОВНИ АЕРОЗОЛИ	0,0051	7,29	0,0015	2,65	—	—	0,0015	5,03	0,0013	4,33	0,0003	—
АЗОТНИ ОКСИДИ	0,204	2,44	0,033	—	0,028	—	0,071	1,78	0,064	1,55	0,035	—
Н-КИСЕЛИНИ	0,074	9,25	0,006	—	0,006	—	0,014	1,75	0,014	1,75	0,005	—

Още през 1986 година аз получих от Министерството на народното здраве, от тогавашния министър Радой Попиванов, заповед да не се укриват никакви данни и числа за екологичното замърсяване на град Русе – твърди д-р Евгени Назъров, главен лекар на Обединената районна болница в Русе. После започваме да изброяваме издания и журналисти, публикували данни за бедствието на града. Почти всички от тях са чуждестранни.

По много канали е набрана информация през всичките тия девет години след началото на хлорното „нашествие“. Брой на обгазяванията, концентрация на хлора и минералните киселини, темп на нарастване на заболяванията, сравнения с контролни, „чисти“ дни. Всичко това представлява огромна и ужасяваща статистика, притаена в десетки папки в различни ведомства и при различни хора. По съответен канал тази информация е постъпвала в Министерския съвет. И в колко ли още кабинети. И е оставала там – най-често няма и обезсилена.

Вероятно някъде от сейфове на паметта или пък от стоманени сейфове ще излязат наяве и контрадоходи – за създавани комисии, които да анализират състоянието, да изследват трайните последици върху здравето на хората; за постъпки на високо равнище и за усилия нещо от отиваният си град да бъде спасено. Но хората на „ниското равнище“, преживели с гняв и болка най-трагичните години в историята на 1900-годишния Русе, отказват да вярват на думи и обещания. След юлския оптимизъм от срещите на Андрей Луканов с Петре Роман дойде времето за новия гняв. Замърсяването не спря, само смени част от съдържанието си.

В Русе учениците започнаха учебната година с черни ленти и с маски на лицата. На 27 септември един голям и прецизно организиран общоградски митинг, плод на усилията на всички политически и обществени сили, ще събере вероятно десетки хиляди на стадиона.

На 17 септември жена от града твърдеше: „Слушах какво говореха на площада и плачех. Господи, плачех за всяка дума, за всяка година и за всеки ден от този кошмар.“

На 27 септември събраните на стадиона няма да плачат. Те ще се опитат да пробудят европейската съвест, да разкажат пред света какво се случи в Русе. В този ден всеки, който има разум, ще разбере, че държавата е длъжна да защити собствените си граждани.

В Русе мълчанието не е било на почит. И градът се превърна не в символ на процъфтяващия социализъм, а в град мразен, подозрителен, размирен и опасен. Дали не помогна и това за неговата трагедия? Тъжна агония, за която мерило са сухите данни от статистиките.

Някъде през 1977 година една